

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE
FAKULTA ZÁHRADNÍCTVA A KRAJINNÉHO INŽINIERSTVA
Katedra biotechniky parkových a krajinných úprav

**Historické parky a okrasné záhrady na území mesta
Bratislavy**

Autoreferát dizertačnej práce
na získanie vedecko-akademickej hodnosti philosophiae doctor
v študijnom odbore: 6. 1. 17 Krajinná a záhradná architektúra

Ing. Jana Iglárová

Nitra, 2007

Dizertačná práca bola vypracovaná v dennej forme doktorandského štúdia na Katedre biotechniky parkových a krajinných úprav Fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre.

Doktorand: Ing. Jana Iglárová
Katedra biotechniky parkových a krajinných úprav
Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Vedúci dizertačnej práce: prof. Ing. Pavel Hrubík, DrSc.
Katedra biotechniky parkových a krajinných úprav
Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Oponenti: prof. Ing. arch. Maroš Finka, PhD.
Ústav urbanizmu
Fakulta architektúry
Slovenská technická univerzita v Bratislave

doc. Ing. Ľubica Feriancová, PhD.
Katedra záhradnej a krajinnej architektúry
Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

doc. Ing. Ivan Lukáčik, CSc.
Katedra pestovania lesa
Lesnícka fakulta
Technická univerzita vo Zvolene

Autoreferát bol odoslaný dňa2007

Stanovisko k dizertácii vypracovala Katedra biotechniky parkových a krajinných úprav, Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre.

Obhajoba doktorandskej dizertácie sa koná dňa 28.09.2007 o 9.00 h pred komisiou pre obhajobu dizertačných práce študijného odboru 6. 1. 17 Krajinná a záhradná architektúra na Fakulte záhradníctva a krajinného inžinierstva, Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre.

Miesto konania: Katedra biotechniky parkových a krajinných úprav
Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre
Tulipánová 7, 949 01 Nitra

Miestnosť: D-14

S dizertačnou prácou sa možno oboznámiť na dekanáte Fakulty záhradníctva a krajinného inžinierstva.

Predseda Odborovej komisie pre obhajoby v študijnom odbore 6. 1. 17

prof. Ing. Ján Supuka, DrSc.
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

ABSTRAKT

Predkladaná dizertačná práca “Historické parky a okrasné záhrady na území mesta Bratislavy“ je zameraná na problematiku zhodnotenia súčasného stavu vybraných historických parkov a záhrad v Bratislave, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou dnešného človeka. Predmetom práce sú historické objekty vybrané podľa kritérií: pôvodná zeleň s dosadbami – Ondrejský cintorín, zaniknutá zeleň – záhrady na Bratislavskom hrade, obnovená zeleň – Medická záhrada. Hodnotenie vybraných parkov pozostáva zo zdokumentovania ich vývoja, dendrologického prieskumu a zhodnotenia súčasnej slohovej štruktúry s predchádzajúcimi historickými obdobiami.

Základný metodický postup pozostával z inventarizácie drevín, z analýzy kategorizácie vybraných parkov a záhrad v novom Územnom pláne mesta Bratislavy do systému zelene a zhodnotenia ich významu a funkcie v urbanistickom priestore.

Na základe komplexného záhradno-architektonického hodnotenia sa môže kvalifikovane rozhodovať o ďalších postupoch pri ochrane historických parkov a záhrad. Ochrana, resp. obnova našich kultúrnych a historických pamiatok, by mala smerovať k príkladne chráneným historickým objektom v zahraničí. Historické objekty, kategórie parkov a záhrad majú byť chránené po stránke historickej, ale aj funkčnej a reprezentujúcej.

Dizertačná práca má za úlohu prispieť k zdokumentovaniu historickej analýzy a záhradno-architektonického hodnotenia vybraných parkových objektov.

Kľúčové slová: historický park, historická záhrada, Bratislavský hrad, Medická záhrada, Ondrejský cintorín, Bratislava

ABSTRACT

This paper “Historical parks and decorative gardens in the town Bratislava” focusing on state of the art in chosen parks and gardens in Bratislava. These objects are inseparable parts of human environment. Work is aim at native greenery with future trees installations used in Ondrejsky cemetery also we aim at extinct greenery as Bratislava’s castle gardens and last object of our interest is renascent greenery in Medical garden. The objectives are to document historical trends, to chart greenery and to appraise and compare new greenery stocktaking with previous one.

Basic methodic procedure contains new greenery stocktaking. Also inclusion of our investigate subject in to the new Bratislava urban plan. We were evaluating progressive style and comparing it with past historical era.

This work surveys the research literature and summarizes the selected model object. These assessments are bases for future sight of historical interest renewal. Our historical sight reconditions should be inspirited by exemplarily well made reconditions in foreign countries. Historical parks or gardens should be reconstructed mostly in historical way but also in functional and representative way.

This dissertational work has a sense of purpose to contribute to historical analyze and likewise to evaluate chosen parks in architectonical way.

Keywords: historical park, historical garden, Bratislava castle, Medical garden, Ondrejsky cemetery, Bratislava

O B S A H

ÚVOD	6
2 CIEĽ PRÁCE	7
3 MATERIÁL A METÓDY	7
3. 1 Metodika riešenia	7
3. 2 Metodika inventarizácie	8
4 VÝSLEDKY	8
4. 1 Analýza súčasného stavu dendrologickej štruktúry na Bratislavskom hrade	8
4. 2 Zhodnotenie významu a funkcie zelene na Bratislavskom hrade	10
4. 3 Analýza súčasného stavu dendrologickej štruktúry v Medickej záhrade	10
4. 4 Zhodnotenie významu a funkcie zelene v Medickej záhrade	13
4. 5 Analýza súčasného stavu dendrologickej štruktúry na Ondrejskom cintoríne	13
4. 6 Zhodnotenie významu a funkcie zelene na Ondrejskom cintoríne	14
4. 7 Analýza kategorizácie vybraných parkových objektov v novom Územnom pláne mesta Bratislavy	15
5 ZÁVER	16
POUŽITÁ LITERATÚRA	17
PUBLIKOVANÉ PRÁCE SÚVISIACE S PROBLEMATIKOU	18

ÚVOD

V každej kultúre vebili básnici záhradu ako posvätné miesto, ako zemský raj, ktorého prirodzenosť ho odlišuje od ostatného okolitého sveta, vytvoreného ľuďmi. Výtvary, ktoré chápanie záhrady ovplyvnili najtrvalejšie, ponúkajú i dnes omnoho viac ako iba racionálny prístup k budovaniu záhrad. Majstrovské diela záhradného umenia v sebe spájajú najcennejšie tradície s prednosťami moderného vytvárania krajiny.

Symetricky pojatá záhrada sa usiluje o zdokonalenie prírody, zatiaľ čo voľné, prírode blízke usporiadanie krajinárskej záhrady povznáša v umenie samu prírodu. Taktiež v súčasnej záhradnej architektúre sa odráža naša túžba po krásne. Zároveň v nás budí pranie pochopiť históriu záhradného umenia a ďalej ich rozvíjať. Historické záhrady a parky z nedávnych období vývoja ľudstva a ľudských civilizácií sa zachovali až do dnešnej doby, niektoré v podobe rytín, máp a kresieb a mnohé aj vo svojej, viac či menej zachovanej, fyzickej podstate. Historické záhrady, treba priznať, viac-menej chátrajú, a len niektoré z nich mali toľko šťastia, že sa dočkali obnovy a zachovali si pôvodný účel. Preto bude potrebné vynaložiť značné úsilie na záchranu dedičstva nedávno minulých dôb, aby sme nezabudli na myslenie a tvorivú schopnosť minulých generácií, na ich predstavy a túžby.

Predkladaná dizertačná práca, zdokumentovaním a zhodnotením súčasného stavu vybraných parkov a okrasných záhrad v meste Bratislava, prispela k prehĺbeniu záujmu o aktívnejšiu záchranu našich historických parkov a záhrad.

Práca bola vypracovaná za podpory grantových projektov VEGA č. 2/4020/24 Význam biotických činiteľov poškodzujúcich dreviny v urbanizovanom prostredí, vo vybraných dendrologických objektoch a lesných hospodárskych celkoch Slovenska, a VEGA č. 2/4074/24 Teória introdukcie a naturalizácie novointroducentov čínskej dendroflóry Arboréta Mlyňany.

2 CIEĽ PRÁCE

Cieľom doktorandskej dizertačnej práce je:

- zhodnotenie historicko-vývojových, plošno-priestorových, slohovo-architektonických a dendrologických aspektov vybraných parkových objektov,
- záhradno-architektonické zhodnotenie vybraných parkových objektov, inventarizácia a zdokumentovanie ich súčasného stavu,
- cieľom dizertačnej práce je prispieť k záchrane historických parkových a záhradných objektov,
- zdokumentovanie kultúrneho dedičstva národa, akým sú komplexy historických parkových objektov a ich architektonických dominánt. Zhodnotením súčasného stavu a foriem využívania sa môžu vytvoriť predpoklady na ich obnovu.

3 MATERIÁL A METÓDY

3.1 Metodika riešenia

Rozbor problematiky

- vymedzenie základných pojmov,
- historický prehľad vývoja parkov a záhrad na území mesta Bratislavy podľa dostupnej literatúry,
- porovnanie súčasnej tvorby, resp. obnovy záhrad a parkov v hlavných mestách susediacich krajín s uvedením príkladov ich tvorby a rekonštrukcie, opisom ich urbanisticko-architektonického, výtvarného a sadovníckeho riešenia podľa dostupnej literatúry, multimediálnych zdrojov a mapových podkladov.

Vlastná práca

- charakteristika mesta Bratislavy po stránke geologickej, klimatickej, špecifikácia zložiek životného prostredia, pôvodná vegetácia a jej súčasný stav a ekologická charakteristika,
- výber troch modelových historických objektov podľa kritérií:
 - pôvodná zeleň s dosadbami – Ondrejský cintorín
 - zaniknutá zeleň – záhrady na Bratislavskom hrade
 - obnovená zeleň – Medická záhrada,
- zdokumentovanie historického vývoja vybraných objektov s ich dobovými premenami,
- získanie dostupných plánov na ich obnovu v minulosti,

- inventarizácia zelene a sadovnícke hodnotenie drevín týchto vybraných objektov, zachytenie ich súčasného stavu pre hodnotenie druhového zloženia, vekovej štruktúry porastov, zdravotného stavu a sadovníckej hodnoty, zhodnotenie údržby,
- zhodnotenie sadovníckej hodnoty a vekovej kategórie drevín, t. j. výpočet ich priemeru a podiel jednotlivých kategórií,
- porovnania predchádzajúcich dostupných inventarizácií so súčasným stavom parkových úprav,
- podľa územného plánu zaradiť vybrané objekty do systému zelene,
- zhodnotiť význam a funkciu historických objektov v mestskom prostredí.

3. 2 Metodika inventarizácie

Pre správne spracovanie inventarizácie drevín bolo potrebné zistiť nasledovné hodnoty:

- zameranie drevín a ich zakreslenie do inventarizačného plánu,
- presné druhové a rodové určenie všetkých drevín,
- zameranie všetkých najdôležitejších hodnôt jednotlivo hodnotených drevín (obvod kmeňa, priemer koruny, výška),
- vymedzenie hodnôt u posudzovaných porastov a stanovanie zastúpenia druhovej skladby, vekových kategórií a sadovníckej kvality,
- určenie vekovej kategórie,
- sadovnícke hodnotenie jednotlivých drevín a porastov,
- zaznamenanie všetkých dôležitých v predchádzajúcich bodoch neuvedených hodnôt tak, aby bolo možné drevo komplexne vyhodnotiť z hľadiska ich ďalšej existencie čo najúplnejšie,
- usporiadanie získaných údajov kvôli prehľadnosti do tabuľkových príloh.

4 VÝSLEDKY

4. 1 Analýza súčasného stavu dendrologickej štruktúry na Bratislavskom hrade

Súčasný stav zelene sa odvíja od skutočnosti, že plochy boli počas niekoľkých desaťročí bez odbornej údržby, nemali jasnú koncepciu, ktorá by zaručila prospešný vývoj drevín.

Na hrade sa nachádza: 162 kusov stromov z toho: 155 kusov listnatých stromov a 7 kusov ihličnatých stromov. Pozoruhodné je malé zastúpenie ihličnatých stromov, čo však vyvažujú použité ihličnaté kry v uspokojivom množstve.

Najviac zastúpenou drevinou na Bratislavskom hrade je *Robinia pseudoacacia* L. s počtom kusov 29, *Acer pseudoplatanus* L. s počtom 28 kusov, *Tilia cordata* Mill. s počtom kusov 28 a *Aesculus hippocastanum* L. s počtom 21 kusov.

Priemerná sadovnícka hodnota je 2,48, čo nezaraduje túto zeleň medzi vysoko kvalitný porast a treba začať uvažovať o obnove a doplnení porastov.

Priemerný vek porastov je 43 rokov. Najviac drevín je v rozmedzí 20 – 40 rokov. Nachádza sa tu tiež 11 kusov drevín, ktoré majú vek vyšší ako 100 rokov.

Zdravotný stav drevín na hrade je priemerný. Vo väčšej miere sú pagaštany *Aesculus hippocastanum* L. napadnuté ploskáčikom pagaštanovým *Cameraria ohridella* (Deschka) Dimić, ktorým sú poškodené každoročne skoro všetky pagaštany v meste. Údržba je primeraná, realizuje sa však väčšinou v letných mesiacoch.

Tabuľka 1 Porovnanie výskytu drevín na Bratislavskom hrade v rokoch 1968 (Tomaško), 1980 (Klučárová, Rešovská), 1982 (Benčať) – výskyt len introdukovaných druhov, 2005 (Iglárová)

Latinský názov	Výskyt v rokoch			
	1968	1980	1982	2005
<i>Acer campestre</i> L.	*			*
<i>Acer platanoides</i> L.	*		*	*
<i>Acer pseudoplatanus</i> L.			*	*
<i>Acer pseudoplatanus</i> L. 'Atropurpureum'				*
<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	*	*	*	*
<i>Ailanthus altissima</i> (Mill.) Swingle	*	*	*	*
<i>Betula verrucosa</i> Ehrh.				*
<i>Celtis occidentalis</i> L.	*	*	*	*
<i>Chamaecyparis pisifera</i> (Sieb. et Zucc.) Sieb. et Zucc. 'Filifera'	*	*		
<i>Chamaecyparis pisifera</i> (Sieb. et Zucc.) Sieb. et Zucc. 'Squarrosa'	*	*		
<i>Fraxinus excelsior</i> L.	*		*	*
<i>Gleditsia triacanthos</i> L.	*	*		
<i>Juglans regia</i> L.	*	*		*
<i>Juniperus virginiana</i> L. 'Tripartita'	*	*		
<i>Platanus occidentalis</i> L.				*
<i>Populus nigra</i> L.	*			

Populus nigra L. 'Italica'	*	*		*
Prunus cerasifera Ehrh.	*			
Quercus petraea (Mathusch.) Liebl.				*
Robinia pseudoacacia L.	*	*		*
Robinia pseudoacacia L. 'Inermis'	*			
Taxus baccata L.	*	*		
Thuja orientalis (L.) Franco	*	*		*
Thuja orientalis (L.) Franco 'Elegantissima'	*	*		
Tilia cordata Mill.	*		*	*
Tilia platyphyllos Scop.	*		*	*
Ulmus carpinifolia Gled.non Borkh.	*			
Ulmus laevis Pall.	*			

Z tabuľky vyplýva pokles rozmanitosti druhov stromovej vegetácie. Z porastov sa vytratil rod *Ulmus* (*Ulmus carpinifolia* Gled.non Borkh. a *Ulmus laevis* Pall.) a rod *Chamaecyparis* (*Chamaecyparis pisifera* (Siebold et Zucc.) Siebold et Zucc. 'Filifera' a *Chamaecyparis pisifera* (Sieb. et Zucc.) Sieb. et Zucc. 'Squarrosa') ale aj napríklad *Robinia pseudoacacia* L. 'Inermis', ktorú ešte v roku 1968 spomína Tomaško. V posledných rokoch boli doplnené *Platanus occidentalis* L., *Quercus petraea* (Mathusch.) Liebl. a *Acer pseudoplatanus* L. 'Atropurpureum'. Druhovú rozmanitosť stromovej vegetácie je v súčasnosti pomerne nízka.

4. 2 Zhodnotenie významu a funkcie zelene na Bratislavskom hrade

Zeleň na Bratislavskom hrade nespĺňa ani minimálnu požiadavku na jej prvoradú funkciu, ktorou je reprezentačná funkcia, na ktorú bola v minulosti predurčená.

Samotný význam zelene na Bratislavskom hrade je veľký. Je neoddeliteľnou súčasťou hradu, kde bola už kultúrno-historických počiatkov a kam aj patrí v súčasnosti pre oživenie a skrášlenie hradných priestorov. Taktiež zeleň hradného návršia je dôležitým architektonickým prvkom celkovej siluety mesta. Bratislavský hradný vrch je plochou verejnej zelene celomestského významu.

4. 3 Analýza súčasného stavu dendrologickej štruktúry v Medickej záhrade

V Medickej záhrade sa nachádza: 223 kusov stromov z toho: 211 kusov listnatých stromov a 12 kusov ihličnatých stromov. Podobne ako na Bratislavskom

hrade aj tu absentujú ihličnaté stromy, ktoré okrem krovitých tují a malého počtu ihličnatých krov pri vstupe zo Špitálskej ulice, nie sú podporené inými výsadbami.

Najviac zastúpenou drevinou v Medickej záhrade je *Tilia platyphyllos* Scop. 'Globosa' a to v počte 89 jedincov.

Priemerná sadovnícka hodnota je 3,28, čo nezaraduje túto zeleň medzi vysoko kvalitný porast ale má priemernú hodnotu, a tak patrí medzi hodnotnú zeleň v meste.

Priemerný vek porastov je 42 rokov. Prevažná väčšina drevín je vo vekovej kategórii 20 – 40 rokov a to v počte 128 kusov, čo vyplýva z nových výsadiel drevín pri rekonštrukcii v roku 1985. Pozoruhodný je aj výskyt 13-tich exemplárov vo veku nad 100 rokov.

Zdravotný stav drevín je dobrý. Na *Mahonia aquifolium* (Pursh) Nutt. v zahustenom poraste drevín od Ul. 29. augusta sa vo väčšom rozsahu vyskytuje múčnatka (*Microsphaera berberidis* (DC.) Lév.). Celá Medická záhrada je udržiavaná na primeranej úrovni. Trávnik je pravidelne kosený a živé ploty sú pravidelne strihané. Plochy na bylinné úpravy sú každoročne dvakrát obmieňané: jesenná výsadba dvojročných rastlín a cibuľovín a letničková výsadba.

Tabuľka 2 Porovnanie výskytu drevín v Medickej záhrade v rokoch 1968 (Tomaško), 1980 (Klučárová, Rešovská), 1982 (Benčať) – výskyt len introdukovaných druhov, 2006 (Iglárová)

Latinský názov	Výskyt v rokoch			
	1968	1980	1982	2006
<i>Abies balsamea</i> (L.) Mill.	*	*		
<i>Abies concolor</i> Lindl. et Engelm.	*	*		
<i>Abies homolepis</i> Sieb. Et Zucc.	*	*		
<i>Abies nordmaniana</i> (Stev.) Spach	*	*		
<i>Acer campestre</i> L.	*		*	*
<i>Acer platanoides</i> L.			*	*
<i>Acer pseudoplatanus</i> L.	*		*	*
<i>Acer pseudoplatanus</i> L. 'Atropurpureum'				*
<i>Acer saccharinum</i> L.				*
<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	*	*	*	*
<i>Ailanthus altissima</i> (Mill.) Swingle	*	*	*	*
<i>Betula verrucosa</i> Ehrh.	*		*	*
<i>Carpinus betulus</i> L.			*	
<i>Catalpa bignonioides</i> Walt.	*	*	*	*

<i>Celtis occidentalis</i> L.	*	*	*	*
<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> (A. Murray) Parl.	*	*	*	*
<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> (A. Murray) Parl. 'Argentea'	*	*		
<i>Corylus avellana</i> L.	*			
<i>Fagus sylvatica</i> L. 'Atropurpurea'	*	*	*	*
<i>Fagus sylvatica</i> L. 'Pendula'			*	*
<i>Gleditsia triacanthos</i> L.				*
<i>Gymnocladus dioicus</i> (L.) K. Koch	*	*		
<i>Juniperus virginiana</i> L.	*	*		
<i>Juniperus virginiana</i> L. 'Tripartita'	*	*	*	
<i>Larix kaempferi</i> (Lambert) Carr.	*	*		
<i>Magnolia x soulangiana</i> Soul. Bod.			*	*
<i>Morus alba</i> L.	*	*		
<i>Morus alba</i> L. 'Pendula'		*		
<i>Picea abies</i> (L.) Karst.	*		*	*
<i>Picea abies</i> (L.) Karst. 'Cupressina'	*	*		
<i>Picea abies</i> (L.) H. Karst. 'Nidiformis'	*	*		
<i>Picea abies</i> (L.) H. Karst. 'Pendula'	*	*		
<i>Picea glauca</i> (Moench.) Voss.	*	*		
<i>Picea glauca</i> (Moench.) Voss. 'Coerulea'	*	*		
<i>Pinus mugo</i> Turra	*	*		
<i>Pinus nigra</i> Arnold	*	*	*	
<i>Pinus strobus</i> L.	*	*	*	
<i>Platanus orientalis</i> L.	*	*	*	*
<i>Populus nigra</i> L.			*	*
<i>Prunus cerasus</i> L. 'Atropurpurea'			*	
<i>Pseudotsuga menziesii</i> (Mirb) Franco	*	*		
<i>Quercus robur</i> L.			*	*
<i>Robinia pseudoaccacia</i> L.	*	*	*	*
<i>Salix alba</i> L.			*	
<i>Sophora japonica</i> L.	*	*	*	*
<i>Taxus baccata</i> L.	*	*	*	*
<i>Taxus cuspidata</i> Sieb. et Zucc.	*	*		
<i>Thuja occidentalis</i> L.	*	*		*
<i>Thuja occidentalis</i> L. 'Aurea'	*			
<i>Thuja occidentalis</i> L. 'Aureovariegata'	*			
<i>Thuja occidentalis</i> L. 'Globosa'	*	*		
<i>Thuja occidentalis</i> L. 'Lutea'		*		
<i>Thuja occidentalis</i> L. 'Malonyana'	*	*		
<i>Thuja orientalis</i> (L.) Franco	*	*	*	
<i>Thuja plicata</i> D. Don. ex Lamb.				*

Tilia cordata Mill.			*	*
Tilia platyphyllos Scop.	*		*	*
Tilia platyphyllos Scop. 'Globosa'			*	*
Tilia tomentosa Moench				*
Ulmus carpinifolia Gled. Non Borkh.			*	*

Z uvedenej tabuľky je vyplýva striedanie rozmanitosti druhov v Medickej záhrade v druhej polovici 20. storočia. Výrazne poklesol výskyt rodu *Abies* (*Abies balsamea* (L.) Mill., *Abies concolor* Lindl. et Engelm., *Abies homolepis* Sieb. Et Zucc. a *Abies nordmaniana* (Stev.) Spach), rodu *Thuja* a *Picea* a tiež niektorých zaujímavých drevín ako napríklad: *Gymnocladus dioicus* (L.) K. Koch a *Morus alba* L. v neskoršom období však boli dosadené napríklad: *Acer saccharinum* L., *Gleditsia triacanthos* L., *Magnolia x soulangiana* Soul. Bod., *Fagus sylvatica* L. 'Pendula', *Ulmus carpinifolia* Gled. Non Borkh. alebo *Tilia platyphyllos* Scop. 'Globosa'. Dendrodiverzita v Medickej záhrade je pomerne bohatá, niektoré vzácnejšie dreviny sa v nej však už v súčasnosti nenachádzajú.

4. 4 Zhodnotenie významu a funkcie zelene v Medickej záhrade

Funkcia Medickej záhrady je splnená po reprezentačnej stránke len čiastočne, nakoľko nebola zrekonštruovaná v súlade s pôvodným zámerom. Tiež spĺňa svoju rekreačnú a oddychovú funkciu. Význam tejto záhrady je podložený historickými súvislosťami, aj súčasným intenzívnym využitím na pasívny ale aj aktívny oddych obyvateľov hlavného mesta.

4. 5 Analýza súčasného stavu dendrologickej štruktúry na Ondrejskom cintoríne

Na Ondrejskom cintoríne sa nachádza: 796 kusov stromov z toho: 444 kusov listnatých stromov a 352 kusov ihličnatých stromov. Na rozdiel od Bratislavského hradu a Medickej záhrady, je tu výskyt ihličnatých drevín vo vyššom počte a tým zabezpečujú atraktivnosť priestoru aj v zimných mesiacoch.

Za dominujúcu drevinu Ondrejského cintorína treba označiť *Tilia cordata* Mill., ktorá tvorí podstatnú časť početných stromoradií v počte kusov 254. Okrem líp pomerne veľké zastúpenie tu majú z listnatých stromov jasene *Fraxinus excelsior* L. – 68 kusov.

Z ihličnatých drevín najpočetnejšie zastúpenie má tuja východná – *Thuja orientalis* (L.) Franco 140 kusov a tis obyčajný – *Taxus baccata* L. 120 kusov.

Priemerná sadovnícka hodnota je 2,88, čo predurčuje cintorín už na zásahové opatrenia a treba pristúpiť k čiastočnej obnove niektorých jeho porastov.

Priemerný vek porastov je 51 rokov. Vo vekovej kategórii 40 – 60 rokov sa nachádza najviac kusov drevín z počtom 296 kusov. Vo vekovej kategórii nad sto rokov sú iba 2 kusy drevín, čo je podľa predpokladu zapríčinené násilným odstránením drevín v druhej polovici 20. storočia.

Predchádzajúce výsledky inventarizácií sa nám nepodarilo získať, resp. skôr neochota kompetentných organizácií nám neumožnila urobiť porovnanie súčasnej drevinovej skladby s predchádzajúcim dendrologickým zložením.

Celkový habitus drevín je miestami značne poškodený násilným odvetvením jedincov, ako aj tým, že rástli dlhšiu dobu pomerne v hustom zápoji premnožených náletových drevín, ktoré boli neskoro odstránené. Okrajové časti v cintoríne sú ešte aj dnes s množstvom náletových drevín. Značné škody na drevinách zanechali i premnožené popínavé rastliny, najmä plamienok – *Clematis vitalba* L. a *Parthenocisus quinquefolia* (L.) Planch. v minulosti, a v súčasnosti to je *Hedera helix* L., ktorým je porastených 30 jedincov. V posledných rokoch bolo vysadených 39 kusov mladých stromov.

Zdravotný stav drevín cintorína je dobrý, ojedinele sú staršie dreviny napadnuté drevokaznými hubami. Niektoré kmene stromov alebo spodné časti koruny sú mechanicky poškodené. Nedostatkom porastovej skladby cintorína je pomerne malé zastúpenie krovín, ktoré boli pravdepodobne násilne odstránené pri veľkej prebierke porastu v 60-tych rokoch 20. storočia.

4. 6 Zhodnotenie významu a funkcie zelene na Ondrejskom cintoríne

Predpoklad dobre situovanej zelene v meste, a tým jej vyššia návštevnosť a atraktivita pre miestnych obyvateľov nebol potvrdený. Ondrejský cintorín patrí do kategórie historickej zelene s pietnou funkciou. Funkciu krátkodobej rekreácie v parkovom objekte, spĺňa v súčasnosti pre pomerne malý počet návštevníkov.

Vzhľadom na situovanie tohto cintorína v blízkosti stredu mesta a Medickej záhrady, je táto zeleň veľmi významná z hľadiska funkcie odpočinkovej plochy.

Ondrejský cintorín okrem mnohých zaujímavostí z histórie mesta Bratislavy ponúka aj možnosť príjemnej prechádzky a odpočinku v centre mesta.

4. 7 Analýza kategorizácie vybraných parkových objektov v novom Územnom pláne mesta Bratislavy

Nový Územný plán pre mesto Bratislava bol schválený v máji v roku 2007, s platnosťou od septembra v roku 2007.

V Územnom pláne mesta sú označené vybrané parky a záhrady kategorizované:

- Bratislavský hrad – občianska vybavenosť s účelovo viazanou funkciou, zeleň,
- hradné bralo – biocentrum ÚSES,
- Medická záhrada – parky, sadovnícke a lesoparkové úpravy,
- Ondrejský cintorín – vyhradená zeleň zariadení, cintoríny.

Pre odbornú prax z toho vyplýva, že sa ani v budúcnosti nesmie zasahovať do územia, musia byť zachované ich plochy a nesmie sa zmeniť ich funkcia.

Ondrejský cintorín a Medická záhrada patria do pásu zelene v centre mesta Bratislavy, ktorý začína od Autobusovej stanice Mlynské nivy a prepája ju so Železničnou stanicou. Tento pás vytvárajú: Ondrejský cintorín, Medická záhrada s Americkým námestím, Kollárovo námestie, nám. Slobody, Grassalkovichova záhrada, Arcibiskupská záhrada a vnútrobloková zeleň. Medzi najhodnotnejšiu zeleň z tohto pásu patrí Ondrejský cintorín, Medická záhrada, Grassalkovichova záhrada a Arcibiskupská záhrada. Zeleň na Kollárovom námestí v súčasnom období ustupuje výstavbe. Tento pás zelene sa napája na Slavín a úbočie Malých Karpát, ktoré sú začiatkom mohutného Karpatského oblúku a ich prvým vrchom je Hradný vrch ako biocentrum regionálneho významu.

5 ZÁVER

Historické parky a záhrady tvoria na Slovensku veľké kultúrne a historické dedičstvo. Preto je potrebné, aby sme im venovali dostatočnú pozornosť nakoľko ešte aj dnes je táto zeleň vyhľadávaná návštevníkmi. Bratislava má veľké množstvo záhrad a parkov, ktoré sú už zrekonštruované alebo obnovené, avšak sú ešte aj také, na ktoré sa zabudlo alebo z rôznych príčin ešte neboli obnovené či pravidelne udržiavané.

V práci sme sa zaoberali tromi historickými objektmi podľa rôznych kritérií: pôvodná zeleň s dosadbami – Ondrejský cintorín, zaniknutá zeleň – záhrady na Bratislavskom hrade, obnovená zeleň – Medická záhrada. Dendrologickým hodnotením týchto troch historických objektov, kde sa celkovo nachádzalo 1181 kusov drevín, sme zistili prevahu listnatých stromov. Na základe zistených výsledkov týkajúcej sa sadovníckej hodnoty drevín môžeme konštatovať, že 81,03 % hodnotených drevín má priemernú sadovnícku hodnotu. Sadovnícka hodnota drevín je znižovaná najmä ich nevhodnou údržbou. Z výsledkov hodnotenia druhového zloženia drevín v rokoch 1968, 1980, 1982 a 2005/2006 vyplýva, že bohatosť drevín je v súčasnosti nižšia ako v predchádzajúcich obdobiach.

Na základe záhradno-architektonického zhodnotenia vybraných historických objektov, sa oboznamujeme s ich komplexnou históriou, architektúrou ale aj s problémami týkajúcimi sa súčasnej dendrologickej štruktúry porastov drevín, s významom a funkciou týchto parkových objektov a ich kategorizáciou v Územnom pláne mesta Bratislavy.

Historické parky majú okrem hodnoty architektonickej, botanickej (vedeckej), krajinárskej (z hľadiska tvorby krajiny) a prírodno-ochranárskej, aj význam ako kultúrne pamiatky. Podmienkou aktívnej ochrany je predovšetkým dokonalá znalosť týchto súborov vo všetkých polohách - od biologickej, architektonickej až po technickú. Ich poznanie, evidencia, valorizácia a kategorizácia sú predpokladom ich ochrany (záchrany), obnovy, údržby a správneho využívania. Adekvátne funkčné využitie historických parkov v súčasnosti musí byť nielen odrazom urbanistických väzieb súčasnosti, ale aj minulosti.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- BENČAŤ, F. 1982. Atlas rozšírenia cudzokrajných drevín na Slovensku a rajonizácia ich pestovania : mapová a textová časť. Bratislava : VEDA, 1982. 456+237 s.
- GÁLIKOVÁ, J. 1999. Metodika rozpisu objektovej skladby cintorína (na príklade Ondrejského cintorína) : textová časť. 1999.
- HOLMESOVÁ, C. 2002. Umění zahrad. Praha : Euromedia Group – Knižní klub, 2002. 176 s. ISBN 80 – 242 – 0872 – 5.
- KUBIŠTA, R. 2005. Hodnotenie a kategorizácia historických parkov Slovenska s dôrazom na región Ponitria : Dizertačná práca. Nitra : s. n., 2005. 141 s.
- MARHOLD, K., HINDÁK, F. 1998. Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska. Bratislava : VEDA, 1998. 688 s. ISBN 80-224-0526-4.
- TOMAŠKO, I. 1968. Príspevok k ochrane a rekonštrukcii historickej parkovej zelene Bratislavy. In *Pre prírodu a človeka*. Bratislava : Západoslovenské vydavateľstvo Slavín, 1968. 297+32 s.
- TOMAŠKO, I. 2005. Vývoj a súčasný stav historických parkov na Slovensku. In *Životné prostredie*, roč. XXXIX, 2005, č. 3, ISSN 0044-4863.
- VREŠTIAK, P., OSVALD, Z. 1994. Všetko o ihličnanoch. 2. vyd. Bratislava : Slovart, 1994. 96 s. ISBN 80-7145-548-2.

PUBLIKOVANÉ PRÁCE SÚVISIACE S PROBLEMATIKOU

Iglárová, J. 2005. Kochova záhrada. In *Dreviny vo verejnej zeleni : Zborník z konferencie s medzinárodnou účasťou, Bratislava 10.-11.5.2005*. Zvolen : Ústav ekológie lesa SAV, 2005. s. 137 – 141. ISBN 80-967238-9-8.

Iglárová, J. 2005. Ťažký osud záhrad Bratislavského hradu. In *Veda mladých 2005 : III. medzinárodná vedecká konferencia* [CD-ROM]. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2005. s. 186-191. ISBN 80-8069-585-7.

Iglárová, J. 2006. Skladba drevín v Kochovej záhrade. In *Sídlo – park – krajina IV : kultúrna vegetácia v sídlach a v krajine* [CD-ROM]. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2006. s. 153-163. ISBN 80-8069-810-4.